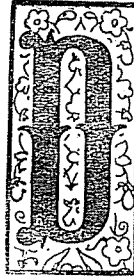

Tarihî Eserler

Türk Yazı San'atları Müzesi

İbrahim H. KONYALI

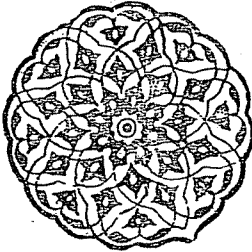
evlet Bakanlığı ve Vakıflar Genel Müdürlüğü İstanbul'da Aksaray'da, Vatan caddesinde bir (Türk Yazı Sanatları Müzesi) açmıştır. Bu müze Kanunî Sultan Süleymanın 929 H. 1522 M. yılında babası adına 400 bin altın liraya kurduduğu cami, tabhane, imarethane, mektep ve medreseden teşekkül etmiş sitesinden Halıcılar köşkündeki medresede açılmıştır. Bu medrese Koca Ağa Mimar Sinan'a yapılmıştır.

Büyük ve muhteşem hükümdarın babası adına yaptırdığı bu pırlanta eser büyük yangından sonra yüz üstü bırakılmış, kubbeleri çökmüş, kapı ve pencere söveleri aralarındaki kurşunları çalmak için yerlere serilmiş bir halde idi, Sinan'ın bu kıymetli yadigarı yok olmak üzere idi. Vakıflar Genel Müdürlüğü medreseyi aslına uygun bir şekilde restore ettirdikten sonra ömrünü uzatmış, içini'de yazma Kur'an, cüz, kitap, hilye, levha gibi kıymetli tarih yadigarları ile süslemişler. Kabı; içine fevkalade uygun düşmüştür. Klâsik ifade ile (zarfı mazrufuna) çok uymuştur.

Hayri Efendinin Şeyh-ül İslâmlığı zamanında, ikinci meşrutiyet yıllarında M. 1914 tarihinde Osmanlı İmparatorluğu çapında yurdaki bütün cami, mescit, medrese, darülhuffaz, darülkurrâ, türbe, Hanikâhzaviye, mektep, darüşşifa, han, kütüphane, kervan-saray, sebil, imarethane gibi vakıf yerlerdeki yazma Kur'an, cüz, levha, kitap, rahle Kur'an ve cüz mahfezesi, halı, kilim, seccade, cicim gibi tarihi değerleri yüksek eserleri toplatmış, İstanbul'da Kanuninin yaptırdığı Süleymaniye imarethanesinde (Evka-fi İslâmiyye Müzesi) adıyla bir müze açılmıştır. Burada bugün 3842 si yazma, 15000 i Şam Arşivi denilen vesika olmak üzere 25931 muhtelif tarihî eser vardır. (Evkaf-i İslâmiyye müzesi) ismi buna çok uygundu. Çünkü buradaki eserlerin hepsi vakıf müesseselerinden toplanmıştı. Bu müze 1925 yılında Millî Eğitim Bakanlığına devredilmiş, (Türk ve İslâm eserleri Müzesi) adını almıştır.

Esefle kaydetmek lâzımdır ki buradan pek çok kıymetli ve eşsiz eserler çaldırılmıştır. Bunların başında Konya'daki Sadreddin'i Konevi kütüphanesinden gelen Sultan Birinci Alâeddin'e hediye edilmiş bir Selçuk seccadesi ile Muhiddin-i Arabinin hırkası bulunuyor. Ayrıca 35 kadar da Selçuk-seccadesi ve daha başka emsalsiz yadigarlar vardır.

Bu müze kurulurken Osmanlı İmparatorluğu Taşlıcadan Basra körfezine kadar uzanıyor, Afrika'nın kuzey kesimlerinin mühim kısmı bizde bulunuyordu. Bunların arasında Şam Arşivi denilen içinde Abbas oğulları devrine kadar çıkan papirüsler bulunan

çok kıymetli belgeler vardı, Burada Emeviler ve Abbasiler devirlerine ait vakıf kabristanlardan ve türbelerden alınmış kitabeli mezar taşları da vardır.

Bu müzenin eski adını alması ve yaşatması temenni edilir.

Vakıflar Genel Müdürlüğü bugünkü Türkiye'nin sınırları içindeki vakıf müesseselerden toplanmış eserlerle iki müze daha açmıştır. Birisi Saraçhane başında Fatih Parkının karşısındaki amcazade Hüseyin Paşa medrese ve mektebinde (Türk İnşaat ve San'at müzesi) adıyla 13 Mayıs 1967 de açılmıştır.

Vakıflar Genel Müdürlüğü Devri mimarisinin kıymetli bir yadigarı bulunan bu siteyi de yere serilmekten ve yok olmaktan kurtarmıştır. İşte birinci müze aslına uygun olarak restore edilen bu külliyyede açılmıştır, Yakında bu müze yurt çapında zenginleştirilecektir.

Devlet Bakanı Hüsamettin Atabeyli'nin ve Vakıflar Genel Müdürü Feramuz Berkol'un İstanbul'da Sultan Selim medresesinde ve Şehzade İmarethane-sinde (Teberrükât anbarları) denilen yerlerdeki bakımsız, perişan yazma Kur'anlar, cüzler, levhalar, kitaplar, rahleler, halı, seccade ve diğer vakıf eserleri dikkat nazarlarını çekmiştir. Medreseleri, tekke ve türbeleri kapatan kanun yürürlüğe girdikten ve bazı cami ve mescitleri kadro harici bırakan kararlar alındıktan sonra bu gibi yerlerdeki bazı eserler geliş güzel bu anbarlarda toplanmıştı.

Bunlara hiç bakılmamıştı, hatta bir avuç naftalin bile esirgenmişti. Kur'anlar çürümüş, bir çoklarını kurtlar, böcekler burkulmuş, bazıları pamuk haline gelmişti. Bir çoklarının başları, tezhipli yerleri hattatını ve tarihini gösteren yerleri kesilmiş ve koparılmıştı. Tarihleri Selçuklular ve Abbas Oğulları devrine kadar çıkan seccade, kilim, halı ve cicim gibi şeyler şuradan buradan hiç bir ilmi esasa tabi tutulmadan toplanmış ve Şehzade İmaretinde ocakların bulunduğu kubbelerin altına atılmıştı. Bunlar burada senelerce bakımsız kalmış, güveler, böcekler tarafından renkli toz haline getirilmiş, kubbelerin sıvaları üstlerine dökülmüş, yağmurlar yağmış ve nihayet renkli tozlar kireçlerle ve sıvalarla hal ve hamur olarak çamur haline gelmiştir. Sonra bunlar sedyelerle göplüğe atılmıştır. Bunlardan arta kalan bazı halı ve kilim parçaları hâlâ görülmektedir. Vakıflar Umum Müdürlüğü son yıllarda bunlarla yakından ilgilenmiştir. Bunları ilmi bir şekilde tasnif ettirerek ayrıca bir halı ve kilim müzesi de açacaktır.

Kur'an, cüz, ve kitap gibi yazmalar da ihmâl edilmişti. İstanbul Fâtihî İkinci Sultan Mehmed (Yenicami) denilen camiinin (Fatih camii) ni yaptırdıktan sonra buraya zamanına kadar gelen en kıymetli, hattâ en büyük ve en eski Kur'anı Kerimleri, büyük paralar harcayarak toplamıştır. Bunlar yazıları, tezhipleri, ciltleri ve hattatları itibarile çok kıymetli şeyler idi. Bunların içinde büyük hattat Yakut-i Müsta'siminin Kur'anları da var idi.

Fâtih; uzun ömürlü bu nefis Kur'anı Kerim'lerin

iyi saklanması için hususi memurlar tayin etmişti. Bunlar Kur'anları okuyanlarla ilgilenirler yaprakları, ciltleri, yazıları bozmamalarına, koparmamalarına, silmemelerine dikkat ederlerdi. Bunlara (Kur'an Muhafızları) derlerdi, Fâtih kendi külliyyesindeki mermerlerin, duvarların, taşların kalemle, kömürle kirletilmesini önlemek için de memurlar ayırmıştı. Bunlar böyle şeylere mani olurlar, yapılan şeyleri de derhal silerlerdi. Bunlara (nakışları yok edenler) anlamına (Mahv-in-nükûş) derlerdi. Fâtih, vakfiyyesinde bunlar için para tahsisleri yapmıştır.

Eski bir kayda göre Fatih Camiinde yazma 79 Kur'anı Kerim var idi. Dünyanın en büyük hattatlarının yazdıkları, en büyük tezhipçilerinin süsledikleri ve en mahir mücellitlerinin ciltledikleri Kur'anlar Fatih camiinde toplanmıştı.

İşte Dünya servetlerinin satın alamıyacağı bu Kur'anı Kerimler Son çeyrek asır içinde toplanarak Fâtih Camiinin cümle kapısının üstündeki bir kubbe altına atılmıştı, Atılırken ve daha evvel de bunların pek kıymetli tezhipleri kesilmiş, alınmıştır. Yağan yağmurlar kubbeden içeriye sızmış, Kur'anlar sarnığ gibi sular içinde yüzmüş, yazın kurtlar, güveler tahribetmiş, birçokları pamuk haline gelmiştir. Nihayet bunlar oralardan çıkartılarak (Teberrükât Anbarı) na getirilmiştir, eriyenler de yok olup gitmiştir. Asırlar boyunca milyonlarca insanların nefeslerini yapraklarının arasında saklıyan bu mukaddes kitaplar birer zehirli bomba hâline gelmiştir. Nihayet bunlar Devlet Bakanı Hüsameddin Atabeyli ve Vakıflar Genel Müdürü Feramuz Berkol'un içten ve yakın ilgileriyle tasnif ettirilmiştir. Bunlar incelenirken müte-hassısların zehirlenmemeleri için doktorların ameliyat esnasında kullandıkları maskeleri takmak mecburiyetinde kalmışlardır. Pek kıymetli eşsiz levhalar, hilyeler de böyle idi.

Türk Yazı San'atı Müzesinde teşhir edilen eserlerin çoğu böyle kurtarılmıştır. Türk Yazı San'atları Müzesi, kucağında topladığı eserlerin sayı bakımından olmasa da eserlerinin eşsizliği ve nadirliği bakımından Dünya'nın tek müzesidir. Yurd içinde camilerde, mescitlerde, türbelerde ve daha başka yerlerde daha birçok yazma Kur'anlar, cüzler ve kitaplar vardır. Devlet Bakanlığı bunların ömürlerini uzatmak, gelecek nesillere yetiştirmek için bunları da Müzede toplattırmaya karar vermiştir, şimdiye kadar Müzede müte-hassıslar teşhir için 847 kadar Kur'an, cüz, levha ve hilye ayırmışlardır. Bunlardan 183 ü Kur'anı Kerim'dir, bunların 123 ünün de hattatı vardır, binlerce cüzden hattatı malûm 13 cüz bulunmuştur. 528 de levha incelenmiştir. Ayrılan Kur'anlardan 28 kadarı teşhire konmuştur. Vakıflar Genel Müdürlüğü arşivinden de eşsiz ve çok kıymetli yazmalar getirilerek ziyaretçilere arz edilmiştir. Teşhirdeki Kur'anlardan birisi talik onu Reyhanî, dördü sülûs ve nesih yazı ile yazılmıştır. Tasnif ve incelemeler yapılırken şimdiye kadar adları, hal tercemesi kitapları-na geçmemiş birçok kıymetli hattat bulunmuştur.

Devam edecek